

Nr 115.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303); given Stockholms slott den 10 mars 1950.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogat förslag till lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303).

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Per Edvin Sköld.

F ö r s l a g
till
L a g
om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947
(nr 303).

Härigenom förordnas, att prisregleringslagen den 30 juni 1947¹, vilken jämlikt lag den 3 juni 1949 (nr 317) gäller till och med den 30 juni 1950, skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1951.

¹ Senaste lydelse av 2 § se 1948:408.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Drottningholms slott den 24 februari 1950.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, WEIJNE, ANDERSSON, LINGMAN.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sköld, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303)* och anför därvid följande.

Nu gällande prisregleringslag utfärdades den 30 juni 1947 och trädde i kraft den 1 juli samma år. Lagen gällde ursprungligen till och med den 30 juni 1948 men har därefter successivt förlängts, senast genom lagen den 3 juni 1949, nr 317. Enligt sistnämnda lag har prisregleringslagen erhållit fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1950.

Beträffande det närmare innehållet i prisregleringslagen må följande här nämnas.

Enligt den inledande bestämmelsen i 1 § prisregleringslagen erfordras, för att lagens huvudbestämmelser skola träda i tillämpning, att särskilt förordnande därom meddelats. Sådant förordnande må meddelas vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden. Förordnande meddelas av Konungen med riksdagens samtycke, dock att, när riksdagen ej är samlad, provisoriskt förordnande må meddelas av Konungen. Genom kungörelse den 30 juni 1947 (nr 304) meddelade Konungen med riksdagens samtycke förordnande, varom nyss är sagt, att gälla från och med den 1 juli 1947 tills vidare. Förordnandet är alltjämt gällande.

I 2 § äro vissa definitioner upptagna. Sålunda stadgas i nämnda paragraf, *att* med tjänst avses sådan tjänst som någon, yrkesmässigt eller eljest, såsom företagare utför åt annan, *att* lika med utförande av tjänst skall anses dels utövande av sådan hotell- eller pensionatrörelse, som omfattar minst nio för gästers härbärgerande avsedda rum, dels ock upplåtelse av rätt att nyttja förnödenhet samt *att* lika med försäljning av förnödenhet skall anses överlåtelse eller upplåtelse av förmögenhetsrättighet av immateriell art, så ock upplåtelse av rättighet att å fastighet avverka skog eller

att där taga torv, ler, grus, sten eller annat, som icke är att hänföra till fastighetens vanliga avkastning.

Enligt 3 § första stycket äger Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer fastställa visst pris, som prövas skäligt, att gälla såsom *normalpris* vid frivillig försäljning av viss förnödenhet eller vid frivilligt utförande av viss tjänst. I andra stycket föreskrives, att normalpris icke må överskridas med mindre säljaren eller företagaren erhållit tillstånd därtill. Den som fastställt normalpriset äger bestämma på vilken myndighet det skall ankomma att bevilja sådant tillstånd.

I 4 § stadgas att om någon till offentlig myndighet gjort särskild *utfästelse* beträffande högsta pris, till vilket viss förnödenhet må av honom försälas eller viss tjänst utföras, eller eljest beträffande den ordning, i vilken försäljning må ske eller tjänsten utföras, priset icke må överskridas eller utfästelsen eljest frångås med mindre myndigheten givit tillstånd därtill.

I 5 § finnas vissa stadganden om s. k. *tvångskartellering* m. m.

Bestämmelser angående *prisstopp* meddelas i 6 §. Sålunda stadgas i 6 § 1 mom. första stycket, att Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer äger föreskriva, att den som frivilligt säljer viss förnödenhet eller som frivilligt utför viss tjänst icke må utan tillstånd överskrida det pris å förnödenheten eller tjänsten, som han tillämpade å dag som i föreskriften angives, eller, om han då icke sålde förnödenheten eller utförde tjänst varom fråga är, det pris som den angivna dagen var att anse som gängse pris eller som han före nämnda dag senast tillämpat. Därest efter den i föreskriften angivna dagen överlåtelse skett av rörelse, i vilken försäljes förnödenhet eller utföres tjänst som med föreskriften avses, skall dock såsom stoppris för den nye innehavaren av rörelsen gälla det pris, som den föregående innehavaren högst ägt uttaga. Enligt andra stycket i samma moment må föreskrift om prisstopp meddelas att gälla för viss tid, högst sex månader. Då skäl därtill äro må prisstoppet förlängas, varje gång för högst sex månader. Den som meddelat föreskrift om prisstopp äger bestämma på vilken myndighet det skall ankomma att bevilja tillstånd till prishöjning.

Vidare stadgas i 6 § 2 mom., att om prisstopp föreskrivits beträffande viss förnödenhet eller tjänst och priset därefter finnes vara högre än som kan anses skäligt, Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer äger förordna om skälig sänkning av priset. Sådant förordnande må jämväl meddelas beträffande allenast viss säljare eller företagare. Förordnandet gäller under den tid prisstoppet är gällande. Det fastställda priset må icke överskridas utan tillstånd av myndighet som Konungen bestämmer.

Enligt 7 § äger Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer föreskriva, att viss förnödenhet icke må försälas eller saluhållas eller viss tjänst utföras eller erbjudas med mindre priset å förnödenheten eller tjänsten *godkänts* av myndighet som Konungen bestämmer. Sådan föreskrift må jämväl meddelas beträffande allenast viss säljare eller företagare. Godkänt pris må icke överskridas utan tillstånd av myndigheten. Har pris godkänts på sätt nyss sagts och inträda därefter sådana på prusbildningen

inverkande förhållanden att priset skäligen bör sänkas, äger Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer förordna om sådan prissänkning. Dyligt förordnande må jämväl meddelas beträffande allenast viss säljare eller företagare.

I 8 § meddelas ett allmänt förbud mot *prisocker* och 9 § innehåller bestämmelser om s. k. *kombinationsavtal*. Vidare meddelas i 10 § föreskrifter om viss uppgiftsskyldighet. Enligt 11 § äger myndighet som Konungen bestämmer meddela vissa föreskrifter rörande anslag med prisuppgifter m. m. I 12—14 §§ äro ansvarsbestämmelser upptagna och i 15, 17 och 18 §§ meddelas vissa processuella föreskrifter.

Närmare bestämmelser angående tillämpningen av prisregleringslagen ha av Kungl. Maj:t meddelats genom kungörelse den 30 juni 1947 (nr 305). Denna kungörelse gällde ursprungligen till och med den 30 juni 1948 men har sedermera successivt förlängts, senast genom kungörelsen den 3 juni 1949, nr 318, för tiden till och med den 30 juni 1950.

Bestämmelser rörande allmänt prisstopp ha utfärdats dels av statens priskontrollnämnd den 31 oktober 1942 dels ock av Kungl. Maj:t genom kungörelser den 4 juni 1943, nr 310, den 25 maj 1945, nr 209, och den 30 juni 1947, nr 306. Sistnämnda kungörelse, som trädde i kraft den 1 juli 1947 samt gällde till och med den 31 december samma år, har därefter successivt förlängts, senast genom kungörelsen den 29 december 1949, nr 686. Enligt sistnämnda kungörelse har 1947 års kungörelse erhållit fortsatt giltighet för tiden till och med den 30 juni 1950. Prisstoppdagen är i flertalet fall den 31 oktober 1942.

I detta sammanhang må vidare nämnas, att Kungl. Maj:t den 29 december 1949 — på föredragning av dåvarande statsrådet och chefen för folkhus-hållningsdepartementet — utfärdat vissa föreskrifter angående lönsamhetsberäkningar i prisärenden.

I en den 28 januari 1950 dagtecknad, till Kungl. Maj:t ställd skrivelse har *statens priskontrollnämnd* — under erinran att giltighetstiden för prisregleringslagen utginge den 30 juni 1950 — anfört att den gynnsamma ekonomiska utvecklingen och den ökade varutillgången inom landet hade gjort det möjligt för nämnden att efter hand under år 1949 upphäva prisregleringen på vissa områden. Nämnden hade även för avsikt att inom den närmaste tiden upphäva priskontrollen på ytterligare en del områden, främst sådana för vilka en ogynnsam prisutveckling icke ansåges behöva befaras. Med hänsyn till förutsättningarna för inkomststabiliseringspolitiken vore det emellertid erforderligt, att under år 1950 bibehålla prisregleringen på alla de försörjningsviktiga områden, där en prishöjning kunde befaras bli följden av prisregleringens slopande. Det syntes vidare klart, att priskontrollen icke kunde hävas på sådana varuområden, där priserna hölles nere genom subvention av statsmedel.

Sedan nämnden erinrat om att i statsverkspropositionen till innevarande års riksdag uttalats, att förutsättningar såvitt nu kunde bedömas icke saknades för en förbättring av det ekonomiska läget även i fortsättningen, har nämnden vidare anfört, att en ytterligare förbättring av det ekonomiska läget kunde leda till en begränsning av nämndens verksamhet under första halvåret 1951. Det borde emellertid framhållas att — om icke den ekonomiska utvecklingen under år 1950 bleve utomordentligt gynnsam — ett övergivande av inkomststabiliseringslinjen och subventionspolitiken vid 1950 års utgång kunde komma att resultera i en stark oro på arbetsmarknaden och en pressning uppåt av prisnivån. Största försiktighet borde därför iakttagas vid bedömning av frågan om förlängning av prisregleringslagens giltighetstid. Nämnden hade på grund härav kommit till den uppfattningen, att prisregleringslagen borde äga fortsatt giltighet under hela budgetåret 1950/51.

Priskontrollnämnden har härefter anfört.

I detta sammanhang vill nämnden peka på vissa organisatoriska svårigheter, som i nuvarande läge kunna uppkomma vid en snäv begränsning av prisregleringslagens giltighetstid. Som förut framhållits kräver inkomststabiliseringspolitiken, att prisreglering inom vissa områden bibehålls åtminstone under hela året 1950. Om prisregleringslagens giltighetstid emellertid nu begränsas till att avse allenast sistnämnda år och priskontrollnämnden till följd därav skall upphöra med sin verksamhet vid årsskiftet 1950/51, blir det nödvändigt för nämnden att redan under årets lopp vidtaga åtgärder för en avveckling av organisationen, bland annat genom uppsägning efter hand av personalen. Dessutom torde under sådana förhållanden vara att räkna med, att personalen i stor utsträckning självmant kommer att söka sig anställning utom nämnden, i den mån icke staten kan garantera fortsatt anställning efter nämndens upphörande. Att en personalavgång i så hastig takt som sålunda kan förväntas ske, i hög grad kan komma att försvåra och i sämsta fall omöjliggöra för nämnden att intill årets slut fullgöra sina arbetsuppgifter är obestridligt. Den uppluckring av priskontrollen som kan bli en följd härav, kan komma att utgöra en svår påfrestning för stabiliseringspolitikens genomförande. Svårigheterna i organisatoriskt hänseende skulle otvivelaktigt bli särskilt stora, om riksdagen under en höstsession — efter att under vårsessionen ha beslutat en begränsning av lagens giltighetstid till år 1950 — vid en omprövning av den ekonomiska situationen skulle finna det nödvändigt att förlänga giltighetstiden.

Priskontrollnämnden har jämväl framhållit, att även om prisregleringslagens giltighetstid förlängdes på ett år, det stode statsmakterna fritt att begränsa tillämpningen av föreskrifterna i lagen i den utsträckning vartill den ekonomiska utvecklingen kunde föranleda.

I priskontrollnämndens skrivelse har vidare omnämnts, att *priskontrollnämndens råd* — som även behandlat förevarande ärende — instämt i de av nämnden anförda synpunkterna, dock att ledamöterna herrar *Lindberger* och *Throne-Holst* avgivit följande särskilda yttrande.

Enligt vår mening kan upphörandet av det system av överenskommelser och statliga ingrepp som brukar sammanfattas under rubriken stabilise-

ringspolitik endast ske under endera av två förutsättningar, nämligen antingen att det ekonomiska läget i landet befinnes vara så stadigt att man kan överlämna inkomstbildningen i fortsättningen åt de fria krafterna eller också att myndigheterna genom penningpolitiska åtgärder sörjer för att utrymmet för inkomststegringar icke blir större än statsmakterna finner lämpligt och betryggande. I den artificiella stabiliseringslinjens övergivande ingår därför priskontrollens successiva avveckling som ett oskiljaktigt led.

Vi anser vidare att hänsyn till personalen, respektive till önskan att kunna behålla goda tjänstemän under den tid de fortfarande behövs, inte kan anföras som motiv för att bibehålla prisregleringen. De viktigaste posterna under avvecklingstiden bör kunna upprätthållas genom att förordna personer, som redan har eller jämsides med denna avveckling får ordinarie statstjänst, att tillsvidare arbeta hos priskontrollnämnden.

Vi har däremot ingen invändning mot att lagens giltighetstid av praktiska skäl av riksdagen förlängs på ett helt år om blott tillräcklig tonvikt läggs på statsmakternas självklara frihet att dessförinnan när som helst sätta lagen ur kraft.

I sin förenämnda skrivelse har *priskontrollnämnden* vidare uttalat, att nämnden icke föresloge någon ändring i prisregleringslagen.

Departementschefen. För ett fullföljande av stabiliseringspolitiken i enlighet med de riktlinjer, som uppdragits i statsverkspropositionen till innevarande års riksdag, är det enligt min mening nödvändigt att den statliga priskontrollen upprätthålles jämväl efter den 30 juni 1950, då giltighetstiden för prisregleringslagen utgår. Jag tillstyrker därför, att prisregleringslagen förlänges att gälla även för tiden efter sistnämnda dag.

Beträffande frågan huruvida denna förlängning bör omfatta hela nästkommande budgetår eller kortare tid vill jag erinra om att såväl priskontrollnämnden som nämndens råd enhälligt förordat en förlängning avseende hela budgetåret. Jag ansluter mig till denna mening och förordar således, att prisregleringslagen förlänas fortsatt giltighet för tiden till och med den 30 juni 1951. Jag vill samtidigt erinra om att prisregleringslagen är en fullmaktslag och att en förlängning av lagen för viss tid icke i och för sig innebär, att de särskilda bestämmelserna i lagen skola äga tillämpning under tiden i fråga.

I detta sammanhang vill jag understryka angelägenheten av att priskontrollnämnden fullföljer den av nämnden tillämpade principen att, i samma mån som risker för en ogynnsam prisutveckling på ett visst område icke behöva befaras, avveckla priskontrollen på området i fråga. I fråga om priskontrollnämndens personalbehov vill jag framhålla att detta givetvis måste anpassas efter de uppgifter, som vid varje tillfälle åvila nämnden. I den mån personalreduktioner kunna ske böra de sålunda äga rum, men å andra sidan kräves en planläggning av nämndens arbete på något längre sikt. Eljest finnas stora risker för att den mera kvalificerade personalen hos nämnden ser sig föranlåten att övergå till annan tjänst utan att avvakta den tidpunkt, då arbetsuppgifterna försvinna. Detta skulle innebära såväl ökade

utgifter för statsverket som större svårigheter för nämnden att fylla sina uppgifter.

I enlighet med vad sålunda anförts har inom finansdepartementet upprättats förslag till *lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303)*. Förslaget torde såsom *Bilaga*¹ få fogas vid statsrådsprotokollet för denna dag.

Föredragande departementschefen hemställer härefter, att lagrådets utlåtande över nämnda lagförslag måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Ingvar J:son Rörs.

¹ Bilagan, som är likalydande med det vid propositionen fogade lagförslaget, har här utelutits.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 9 mars 1950.

N ä r v a r a n d e :

justitieråden GEIJER,
LECH,
regeringsrådet QUENSEL,
justitierådet BECKMAN.

Enligt lagrådet den 9 mars 1950 tillhandakommet utdrag av protokoll över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 24 februari 1950, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303).

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av byråchefen i finansdepartementet, hovrättsrådet Henning Nitelius.

Lagrådet lämnade förslaget utan anmärkning.

Ur protokollet:
Bengt Larson.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 10 mars 1950.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, statsråden SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, ANDERSSON, LINGMAN.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för finansdepartementet, statsrådet Sköld, lagrådets den 9 mars 1950 avgivna utlåtande över det till lagrådet den 24 februari 1950 remitterade förslaget till lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303).

Föredraganden hemställer att förslaget, som av lagrådet lämnats utan erinran, måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Erik Skiöld.
